

Učiteljski Tovariš

Stanovsko političsko glasilo J. U. U. — sekcije za Dravsko banovino v Ljubljani

Mesečna priloga »Prosveta«

Vredniti in spraviti: Ljubljana, Františkova ulica 61. Rokopisov ne vračamo. Neprankiranih pism ne sprejemamo. Izjavo vsak tistek. Hranimo letno 60 Din. za izposojnino 80 Din. Člani sekcije J. U. U. plačajo list s članarino. Oglasi po ceniku in dogovoru. »K« posebe. Pošt. šek. rač. 11.197. Telefon 3113

Vpliv gospodarske krize na naše šolstvo in učiteljstvo.

Silna gospodarska kriza, ki je objela ves svet in pretresa temelje starim, upravno dobro urejenim in gospodarsko močnim državam, se odraža tudi pri nas v vseh panogah javnega življenja. Pri sedanjih svetovnih gospodarskih razmerah je docela naravno in umljivo, da v tem oziru ni moglo biti prizanešeno nam, ki živimo v upravno in gospodarsko mladi državi. Zato bi bilo neumestno, ako bi zapirali pred tem mogočnim faktorjem oči in bi se delali, kakor da ga ne vidimo in ne čutimo. Zakaj lahko pride dan in ura, ko nas zgrabi z vso svojo silo za vrat in nas zmelje pod svojo velikansko pezo v droben prašek. Nikdo namreč danes ne ve, kdaj in kako se bode končal ta boj človeštva s tem nenavadnim in doslej še vedno premalo znanim orjakom. Saj niti tega ne vemo, ako smo že dosegli vrhunec gospodarske krize. Mnogi dobri poznavalci svetovnih gospodarskih prilik so namreč mnenja, da je pot do vrhunca krize še jako dolga. Da bo pa obenem tudi težka, tega menda ni potreba poudarjati.

Dolžnost vsakega posameznika, kakor tudi vseh slojev je, da si pred temi dejstvi ne zapira oči in se ne slepi s tolažilnimi izgovori, češ, bo že bolje, ampak da računa z realnostjo, pa naj bo ta še tako trpka. Le če jasno vidimo pretečo nevarnost in se je zavedamo v polnem obsegu, moremo njen udarec vsaj deloma omiliti, če se mu ne moremo izogniti. Kdor venomer samo jadikuje in se že v naprej trese pred njenimi udarci, ta je že izgubljen. Za ta gigantski boj, ki ga bije človeštvo z gospodarsko krizo, je potrebno močnih in silnih bojovnikov, ki niso močni in silni samo po številu, ampak tudi po svoji notranji ceni, ki s hladnim in mirnim razumom motrijo realno življenje in s čutečim srcem lajšajo bližnjemu gorje ter s tem pomagajo ne samo njemu, ampak tudi sebi.

Pa se vrnimo k vsebini naslova! Če trpijo prav vse panoge javnega življenja pod pezo gospodarske krize, seveda tudi šolstvo ni izvzeto in bi tudi ne bilo niti dobro niti pravično, ako bi bilo. Zakaj ves, dandanes že dokaj komplicirani ustroj življenja države, se mora razvijati sorazmerno v vseh panogah. Če je pa ta ustroj pod silo razmer kakorkoli oviran, mora biti zopet sorazmerno oviran v vseh področjih. Le na ta način zamoremo vzdržati in tudi obdržati nekako ravnovesje, ki je neobhodno potrebno v javnem življenju družbe in države.

Danes se mnogo govori — morda še preveč — o okrnjenosti našega šolstva in o redukcijah učiteljstva, ki se bode moralo zgoditi baže že v najbližji bodočnosti. Kamorkoli prideš v družbo, povsod nanese razgovor na to. Vrši se pa nekako skrivnostno in zaupno, kakor da bi se bali imenovati stvar pri njenem pravem imenu in pogledati trpki istini naravnost v oči. Zato pa z neko bojaznijo pričakujemo bodočih dni, ki nam bodo

morali prinesiti odločitev tudi v tem oziru, pa naj si bo še tako težka in usodna.

Zdi se mi pa, da ni povsem umesten način, kako se vse to pripravlja. Zlasti ni prav, da razpravljamo o vseh teh vprašanjih v raznih zasebnih družbah tako nekako zaupno in skrivnostno med tem, ko v javnosti molčimo, kakor da bi se to ne tikalo ene izmed najvažnejših panog javnega življenja in stanja, ki je gotovo pomemben faktor v ustroju človeške družbe in močen steber v zgradbi države. Zato je v interesu javnosti, kakor tudi v interesu države, da doprinesemo vsi svoj delež k rešitvi tako težkega vprašanja, kakor je obravnavanje našega šolstva, da ne utrpri pri reševanju gospodarske krize večje škode, kakor je neobhodno potrebna. Zakaj, da bo moralo tudi naše šolstvo doprinesiti svoje žrtve radi gospodarske krize, to je brez dvoma. Pač pa naj bi bile te žrtve v skladnem sorazmerju z žrtvami drugih panog javnega življenja in ne višje od neobhodne potrebe.

To je načelo, ki mora voditi oblast pri reševanju tega vprašanja.

V primeru z drugimi banovinami je šolstvo naše banovine najbolj razvito. Iz tega pa še ne sme slediti, da bi bilo pri žrtvah, ki jih nalaga gospodarska kriza, tudi najbolj prizadeto. Kakor bi to ne bilo za naše šolstvo zdravo, tako ne bi bilo to za šolstvo drugih banovin niti koristno, ker bi bilo kršeno dosedanje razmerje in kar je glavno, kršena bi bila s tem podlaga pravičnosti, ki je in mora biti prvi temelj javnega življenja. Zato je naloga činiteljev, ki bodo reševali ta vprašanja, ne samo velika in težka, ampak tudi polna odgovornosti, česar se gotovo zavedajo v polni meri.

Gospodarska sila, kakor vlada danes po vsem svetu, je v tej obliki že »vis maior«, kateri se mora prilagoditi vse, če hoče, da ostane pri življenju. Vsaka »vis maior« pa si ustvarja lastna pota, ki se čisto dokaj razlikujejo od potov normalnega življenja. To vidimo najbolj v sedanjem času, ko opažamo dan na dan, kako poskušajo vse države prilagoditi svojo zakonodajo zahtevam gospodarske krize in usmeriti vse javno življenje na nova pota, ki ci naj ne prišla v navskrižje z gospodarsko krizo, ampak ki bi se ji izognila in omilila njene krute udarce. Tudi v naši državi se je ukrenilo do sedaj že marsikaj v tem oziru,

in bo treba res v najkrajšem času podvzeti vse potrebno, da se izognemo najhujšim posledicam gospodarske krize. To bo zahtevalo velikih izprememb, pa tudi temeljitih, ki bodo zvezane z žrtvami.

Po teh splošnih razmotiranjih, ki so se mi zdela za razumevanje položaja potrebna, nameravam o podrobnostih razpravljati prihodnjik.

Dr. T. G. Masaryk. Ob njegovi 82 letnici.

Ze se bliža 82. leto njegovega življenja k zatonu in vendar je še čil in zdrav, vedrega duha, kot krmilar in vodnik države, ravno tak kakor je bil kot voditelj neenake borbe za ustanovitev velike bratske češko-slovaške republike.

Večno ostanejo zapisane zaslugе dr. T. G. Masaryka za češko-slovaški narod in za njegovo osamosvojitev. Ves slovanski svet se klanja možu, ki je vzor marljivosti in vztrajnega dela, brezkompromisen borec, kadar gre za načela. V svojem življenju polnem borbe je večkrat dokazal, da se zmore s trdno voljo in resnim delom doseči začetni smoter, pa če je treba premostiti še toliko ovir.

Od kovaškega vajenca, pomožnega učitelja, visokošolca do univerzitetnega profesorja je bila težka pot, ki jo zmoroje le veliki ljudje. — Znanost mu je bila vodnica in kot znanstvenik je ljubil le resnico in se ni zbal nastopiti proti vsemu narodu — ko je šlo za resnico. Kako zelo je bil v njem razvit čut resničnosti, razvidimo iz izreka, ki ga je napisal sam: »Veliko je samo tisto, kar je resnično«. To načelo ga je spremljalo skozi vse njegovo življenje in radi tega načela je trpel in bil zapostavljen od lastnega naroda. — Narod pa je spoznal svojo zmotu in uvidel resnično domoljubje velikega misleca, ki mu je bilo in mu je še vedno delo najboljši spremljevalec v življenju. Liberalnost svojih nazorov in spoštovanje dela je pokazal z znanim izrekom: »Vsi pošteni delavci so enaki in dober kovač ni manj občudovanja vreden nego dober predsednik«. In ker se je zavedal velikega pomena dela, je dosegel uspehe, kakršne more pokazati le malo ljudi. Ves narod, ki

ga je nekoč obsojal, se je strnil v krepke vrste za svojim voditeljem Masarykom. Srečno je vodil svoj narod skozi vso svetovno vojno. Na njegov poziv so se ustanovljale legije, ki so se borile na strani antante za svobodo, ki so jo tudi izbojevale.

Masaryk je imel jasno začetni smoter in ker se je boril za pravičnost, za svobodo in enakost, ni poznal v svoji borbi kompromisov, in dosegel je zmago nad kruto zatiralko slovanstva, nad Avstrijo, in privedel svoj narod v svobodo in samostojnost.

Narod je pokazal svojo hvalečnost napram svojemu rešitelju in voditelju s tem, da ga je izvolil za dosmrtnega predsednika države, ki jo je on zgradil in ustvarjal s svojim delom.

Kljub svojim 82. letom Masaryk ne miruje. Kot vester in pravičen predsednik republike vrši svoje posle zelo natančno in marljivo, zavedajoč se velike odgovornosti, ki jo je dolžan narodu, kateri mu je zaupal to odgovorno mesto, a kljub temu najde še časa, da v svoji veliki knjižnici nadaljuje svoje znanstveno delo, ki ga je začel v mladosti in ga ni zapustil niti v najhujši politični borbi, ki mu jo je narod naložil in zaupal.

Masaryk kot odlična in izklesana osebnost je vzor izvoljenega poedince, ki mu je bila dana možnost, da je jasno uvidel potrebe in bodočnost svojega naroda. Uporabil je te svoje zmognosti v korist naroda in narod ga danes časti in spoštuje in se raduje ob njegovi 82letnici, in mi se veselimo z njimi in kličemo: Naj živi ustanovitelj in predsednik češko-slovaške republike dr. T. G. Masaryk.

Samoizobrazba učiteljskega naraščaja.

To je danes važno vprašanje!

Spričo vsesplošne zmede, spričo meglenosti in vseh, ki tavaajo v njej, pa tudi zato, ker sami nismo bili gotovi nobene svoje stopinje, smo morali seči po nečem, kar naj bi nam bilo v oporo ali karkoli že, s čimer bi se vzpeli do nečesa višjega, boljšega, pravega kulturnega življenja; ni nam v tem kaosu in meglenosti oglušelo uho in tudi oko se ni zmedlo, kako naj bi se, ko nam pa ne prestopa neti globoko v srcu ogenj ljubezni, neka velika urejena sila in nam da slutiti solnce lepših dni. Tam v srcu, da samo tam nam je še gotovo jasno. Nikakih iluzij si ne delamo o svojem bodočem delu.

Vsak od nas občuti, da je med resničnim življenjem in idealom nekaj, kar morda še ne more doumeti, slutiti pa vendar, da je to tisto, čemur se človeštvo s svojo slabo voljo ne more upreti in pada vedno globlje v okove materializma in njegova uživanja. Hočemo se dokopati samo do onega spoznanja, da je treba našemu ljudstvu pustiti prav vse, kar ima, poleg tega pa mu dati samo še ljubezni, veliko ljubezni. Svojeja ljudstva modrosti ne bomo nikoli dosegli, pač pa z njeno pomočjo spoznali, kako in s čim naj mu služimo. Mnogo sile je v nas, pa slutimo, da jo je še več. Samo vedno netiti, znova in znova jo je treba, če hočemo, da ogreje ogenj mladih kdaj njihovo sveto zemljo.

Saj je res, da je človek vedno prisiljen pod gotovim pritiskom narediti nekaj, bodisi v svojo lastno oceno, bodisi, da je samo zadovoljitev formalnosti, res je pa, da se bo tisti človek, čim se odmakne palica, izmuznil, dokler ga zopet ne doseže. Zato hočemo izbiti iz vseh mladih src, iz vseh mladih sil, ki so namenjene izobraževanju našega naroda in ustvarjanju njegove bodočnosti, ves materializem in egoizem ter vcepiti vanje veliko apostolsko kal idealizma in požrtvovalnosti, storiti za domovino vse, a pričakovati od nje ničesar, delati v nadi, da se vendar enkrat zbudi sila in modrost kralja Matjaža. Naše duše gore v tem pričakovanju in užigale bodo vedno nove, da ne ugasne sveti plamen apostolske ljubezni mlade učiteljske generacije, ki raste in v katero so uprte steklene oči preteklosti, ki venomer sikajo: Kačur, Kačur!...

To je danes od sile važno vprašanje! Ta in slična dejstva so povzročila, da se je ustanovilo na učiteljskem »Udruženje ljubljanskih učiteljskihnikov« v okrilju potrjenih pravil in pod pokroviteljstvom ravnateljstva in profesorskega zbora. Obenem pa je našlo mlado

društvo zaslombo in mnogo razumevanja pri JUU, ki se je takoj v polni meri zavedlo važne naloge takega društva.

V udruženju delujejo tri sekcije: kulturno-znanstvena, dramska in glasbena (pevska in godbena).

Predvsem je važna kulturno-znanstvena sekcija, ki hoče članu s praktičnimi predavanji vsaj malo pokazati poti, kamor naj po izstopu iz šole usmeri svoje sile. Poleg tega si prizadevajo člani na sestankih in debatah uravnovesiti in izoblikovati svoje nazore in prepričanje, ki naj jih vodi na poti. Vsega tega mogoče ne doseže popolnoma, vendar pa dobi vsakdo vsaj pobudo, da tako dela sam pri sebi. V sekciji se vrše tedenska predavanja, največ praktična (n. pr. učitelj in pevski zbori, učitelj in diletantski oder, učitelj in mladinsko slovstvo itd.). Predavatelji so največ iz učiteljskih vrst. Poleg tega prireja sekcija mesečno prosvetne večere, združene s kakim obširnejšim predavanjem, pevskimi, deklamacijskimi in drugimi točkami. Pri takem delu naj zraste v vseh spoštovanje do svojega občina in spoznanje njega važnosti in svetosti.

Dramatična sekcija hoče predvsem vzbuditi pravo zanimanje ali bolje razumevanje ljudskega podeželskega gledališča. Vprav dramatika opravlja pri naših diletantskih odrih važno kulturno nalogo, zato bi bilo škoda in neodpustljiv greh, če bi šli preko tega vprašanja brez zanimanja. Saj je gledališče tisto sredstvo, s katerim množici lahko najhitreje ne samo poveže, marveč tudi pokaže žalost in veselje, poštenost in zlobo, uspehe in vrlino, človeka in žival v njegovi podobi, itd. Vse to naj bi vsaj v prvih razvojnih početkih dala svojim članom dramska sekcija. Lansko leto je priredila v dramskem gledališču Cankarjevega »Kralja na Betajnovi«. Z zanimanjem in ljubeznijo so oblikovali igralci narodov duševni obraz, da ga takega v vsej svoji grozoti zopet nesejo nazaj in pokažejo: »Glej, takka meva si ti, glej, da v bodoče ne boš!« Tudi letos pripravlja mlada gledališka družina svojo drugo predstavo.

Pevska sekcija zbira pod svoje okrilje vse tiste, ki imajo veselje do petja in prireja razne šolske in javne prireditve. Člane te sekcije čaka v življenju morda najlepša naloga, gojitev naše lepe pesmi.

Upamo, da bomo našli tako od strani šole kakor javnosti pravilno razumevanje. Mnogo mlade sile, mnogo mladih moči je v nas, mi verujemo vanjo in vztrajamo!

Zakon o zadrugah državnih uslužbencev.

V »Službenem listu« kraljevske banske uprave Dravske banovine z dne 17. februarja t. l. v 13. kolu je objavljen zakon o zadrugah državnih uslužbencev.

Po odredbah tega zakona smejo snovati nabavljalne zadruge državni nameščenci in vse osebe, ki služijo ali dela v državnih uradih ali podjetjih ali ki prejemajo pokojnino iz državne blagajne. Člani teh zadrug smejo biti tudi rodbine državnih uslužbencev (vdove in otroci), kakor tudi banovinski uslužbenci.

Nabavljalne zadruge so četverne:

1. Zadruga drž. uslužbencev za nabavljanje živil, ki jim je namen oskrbovati svoje zadrugnike z živili in ostalimi predmeti za njih osebno in hišno potrebo.
2. Zadruga drž. nameščencev za nabavljanje stanovanj, ki jim je namen, oskrbovati svoje zadrugnike s higienskimi stanovanji.
3. Zadruga drž. nameščencev za nabavljanje kredita, ki jim je namen preskrbovati svojim zadrugnikom poceni kredit in
4. Proizvajalne zadruge drž. nameščencev, ki jim je namen, pospeševati proizvodnjo svojih članov.

V vsakem kraju se sme ustanoviti le ena nabavljalna zadruga iste vrste. Ustanavljajo pa se zadruge z deleži z omejeno zavezo. Delež ne sme biti manjši od 100 Din, ki se plača lahko v 10 obrokih. Jamstvo za zadrugo ne sme biti manjše od deleža. Vpisnina ne sme presegati zneska 5 Din od člana.

Nadaljnji členi zakona govore o rezervnem skladu in razdelitvi čistega dobička.

Zadruga se more ustanoviti, če se združi v ta namen najmanj 10 oseb, ki imajo po zakonu pravico, snovati zadruge drž. nameščencev.

V nadaljnjih členih je določeno, kakšna morajo biti pravila za poslovanje teh zadrug, kateri organi jo vodijo, o izstopu poedinih zadrugnikov iz zadruga in o prestatku zadruga same.

Vse zadruge, ki bodo ustanovljene na osnovi tega zakona, morajo pristopiti k »Zvezi nabavljalnih zadrug državnih uslužbencev« s sedežem v Beogradu. Zadruge, ki ne bi v roku treh mesecev pristopile k zvezi, razpusti sodišče na predlog Zveze. Zadruge, ki so bile osnovane pred tem zakonom, smejo pristopiti k tej Zvezi, če so spravile svoja pravila v sklad s tem zakonom.

Zveza se ustanavlja z deleži z omejeno zavezo. Delež ne sme biti manjši od 500 Din. Na vsakih 100 zadrugnih članov mora podpisati zadruga vsaj en delež. Zadruga pa jamči Zvezi najmanj dvakrat toliko, kolikor znašajo vsi njeni deleži.

Nadaljnji členi govore o nalogah Zveze, njenem poslovanju in organih, ki Zvezo vodijo.

Važen je člen 70 tega zakona, ki določa, kako se tvori glavnica Zveze in sicer:

1. iz deležev, ki jih podpišejo in vplačajo zadruge;
2. iz glavnice, ki se obrazuje tako, da se v teku petih let pridružuje na leto po ena desetina enomesečne draginske doklade od vseh državnih uslužbencev. Ta del se mora pobrati bodisi naenkrat, bodisi v teku dveh mesecev;
3. iz glavnice, ki se obrazuje tako, da se v teku petih let pobira en odstotek od vseh izplačil iz državne blagajne na nabave, izvršene državi;
4. iz glavnice, ki se obrazuje z odtegljaji, in sicer po 10 Din na mesec od prejemkov vseh aktivnih državnih uslužbencev I, II. in III. kategorije in po 5 Din na mesec od prejemkov vseh ostalih oseb, ki smejo po odredbah tega zakona ustanavljati zadruge.

Te zneske je otežati v 36 mesečnih enakih obrokih izza dne 1. julija 1928. Za nove državne uslužbenke se začne odtegotvanje z dnem, ko se jim izplačajo njih drugi mesečni prejemki. Zneske otežati uradoma državne blagajne, pri katerih dobivajo omenjene osebe svoje prejemke ali pokojnine. Odtegnjene zneske vknjižujejo državne blagajne kot depozit Zveze ter jih vložijo v istem mesecu, v katerem se pobere, pri poštni hranilnici in čekovni račun Zveze nabavljalnih zadrug državnih uslužbencev v Beogradu. To glavnico mora uporabljati Zveza prvenstveno za kreditiranje stanovanjskih in kreditnih zadrug.

Tako odtegnjene vsote izplača Zveza na zahtevo po smrti tiste osebe, kateri so se odtegovali, njenim pravnim naslednikom.

Nadaljnji členi govore o rezervnem skladu in načinu razdelitve čistega dobička, ki ga izkaže konec poslovnega leta, kakor tudi v nadzoru Zveze.

Zadruge in Zveza uživajo razne ugodnosti, kakor: oproščene so vseh pristojbin pri ustanovitvi, potrjenju pravil in obveznosti za